

BİLİNÇ ÖNCESİNDEN BİLİNÇ SONRASINA YOLCULUK: OKUMA ALİŞKANLIĞI KAZANDIRILMASINA DÖNÜK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE KARMA BİR ARAŞTIRMA¹

A TRIP OVER PRECOCIOUSNESS TO POST CONSCIOUSNESS: A MIXED
RESEARCH ON UNIVERSITY STUDENTS TO ACQUIRE READING HABITS

Meltem Nurtanış VELİOĞLU²
Süreyya KARSU³
Sertaç ÇİFCİ⁴
Pınar Ayrancı IŞIKHAN⁵
Meftune Özbakır UMUT⁶
Esmâ BAYRAK⁷

Öz

Çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının geliştirilmesinde, bilinç öncesi mesajların etkisinin belirlenmesi ve okumaya özendirilmelerinde olası uygulamaların hayata geçirilmesidir.

Çalışmayı başlatan temel araştırma sorusu; bilinç öncesi mesajların doğru şekilde kullanılması ile bireylerin okuma alışkanlıkları üzerinde olumlu tutum oluşturup oluşturmayacağıdır. Araştırmada karma araştırma yöntemi ve çeşitleme modelinden yararlanılmıştır. Çalışmanın ana kütlelerini, Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü öğrencileri oluşturmuş ve amaca uygun örneklem tekniği kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilinç öncesi, tutumlar, okuma alışkanlığı, karma araştırma

Abstract

The objective of the study is to determine the effects of preconscious messages on university students' reading habits and to encourage the reading realization of applications.

The main question of the research is the use of preconscious messages correctly on reading habit of individuals pose to create a positive attitude or not. The mixed research method and triangulation model were used. The students of Abant İzzet Baysal University, Faculty of Economic and Administrative Sciences, Department of Business are the main mass. Sampling technique suitable for the purpose was used.

Key Words: Preconscious, attitudes, habit of reading, mixed research

¹ Bu çalışma 18–21 Ekim 2012 tarihlerinde 17. Ulusal Pazarlama Kongresi'nde sunulan tebliğin geliştirilmiş halidir.

² Prof.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Üretim yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı, velioglu_m@ibu.edu.tr

³ Yrd.Doç.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Üretim yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı, karsu_s@ibu.edu.tr

⁴ Yrd.Doç.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Üretim yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı, sertac@ibu.edu.tr

⁵ Öğr.Gör., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu MYO Görsel, İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü- Grafik Tasarım Programı, payranci@hotmail.com

⁶ Arş. Gör., Abant İzzet Baysal Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Üretim yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı, ozbakir_m@ibu.edu.tr

⁷ Yüksek Lisans Öğrencisi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü, esma.bayrak@gmail.com

KAVRAMSAL ÇEREVE

Toplumların, yaşam boyu öğrenme becerisini sağlayabilmek adına bilgi edinmesi, üretmesi en önemli ihtiyaçlarındandır. Bilginin edinilmesi ve üretilmesinde, “okuma” her zaman en önemli öge olmuştur.

Kişinin yenilenmesi, sınırlarını zorlaması ve evrenselliğe ulaşması için verdiği basit ancak oldukça önemli bir mücadele olarak okuma; görme, dikkat, algılama, hatırlama, seslendirme, anlamlandırma, sentezleme, çözümlenme ve yorumlama gibi bileşenlerden oluşan, karmaşık zihinsel süreçtir (Ungan, 2008; Coşkun, 2002). Bu süreç, bireylerin bilgi edinmesi ve öğrenmesi yanında iç dünyayı zenginleştirme, önyargısız, yansız ve hoşgörülü bakış yaratma, düşünme ve yaratma özgürlüğü ile değerlendirme gibi alışkanlıklar kazandırır (Koç ve Müftüoğlu, 2008).

Öğrenilen bir davranışı ortaya koyan ve çok yönlü bilişsel etkinlik olan okuma alışkanlığı, toplumların gelişmişlik göstergelerindedir. Çağdaş dünyanın oluşturduğu insan modelinde okuma becerisinin oldukça önemli olduğu görülmekte; gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerinde bu konuya ayrıca önem verilmektedir (Coşkun, 2002). Gelişmekte olan ülkelerde ise henüz okuma kültürünün oluşmadığı, toplumun serbest zamanın çoğunu televizyon izlemek ya da sohbet etmek için harcadığı belirtilir (Yulia, 2005). Türkiye’de yapılan araştırmalar, öğrencilerin daha fazla kitap okumasına engel olan iki ögenin, günlük işler ve rutin alışkanlıklar olduğunu ortaya çıkarmış; televizyon izleme oranında üniversite son sınıflara doğru önemli bir düşüş yaşansa da, televizyon izleme alışkanlığının yüzde 15 gibi bir çoğunlukla kitap okumaya engel olduğu ortaya konulmuştur (Yılmaz, 2009). Türkiye’de gençlerin yüzde 70’i hiç okumamakta, düzenli kitap okuma alışkanlığı ise binde bir oranında görülmektedir (Çocuk Vakfı, 2006). Kişisel gelişim ve değer yaratma odaklı beklenen üniversite öğrencilerinin dikkate alması gereken tabloyu ortaya koymaktadır. Gelişmiş ve değer yaratabilen toplumların okuyan ve üreten bireylerden oluştuğu gerçeğinden hareketle bugüne kadar okuma alışkanlığının öneminin vurgulanmasında ve toplumsal bir sorun olarak algılanmasında yeterince dikkatlerin çekilmediği ve uygulamalı çalışmaların sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu konuda Ivey ve Broaddus (2001) çalışmalarında, okuma alışkanlığının kazanılmasında belirleyici öğelerden birinin çocukluktan itibaren aileyle yapılan okuma aktiviteleri ve diğer aile bireylerinin okuma alışkanlığının olup olmaması olduğunu ortaya koyarken Knoester (2010) ise çalışmasında; öğrenciler, aileler ve öğretmenler ile görüşmeler yaparak okuma motivasyonunu artırmaya yönelik eylemlerin neler

olabileceğini anlamaya çalışmış, sonuçta bu durumun sosyal yanının incelenmesi gerektiğini, okuma alışkanlığının kazanılmasında gençleri sosyal çevrelerinin ve danışma gruplarının olumlu yönde etkilemesi gerekliliğini belirtmiştir.

Okumayı öğrenmek ve sevmek, bebeğin doğumu ile başlayan, anne-baba, öğretmen vb.'nin genellikle bilinçli şekilde sevdirmeye çalıştığı bir süreçtir. Ancak okuma, üniversite çağına gelindiğinde bireyler için artık bilinçli yapılan bir süreç olmaktan çıkacaktır. Bu noktada da literatürde 1800'lü yılların ortasında psikoloji bilim dalı çerçevesinde ilgi duyulan bilinç öncesi mesajların kullanımı, okuma alışkanlığını artırmada önemli bir araç olarak görülebilir. Türkiye'de bugüne kadar tüketici davranışları temelinde bilinç öncesi mesajların etkisini ölçülemeye yönelik herhangi bir çalışmanın bulunmadığı görüldüğünde, "okuma alışkanlığı" ve "bilinç öncesi mesaj kullanımı" şeklindeki iki önemli konunun bütünleştirilmesi, ilgili alan için öncü çalışma niteliği taşımaktadır.

Bilinç; izlenimlerimiz ve eylemlerimiz üzerinde bilgi sahibi olmaktır (Koptagel İlal, 1991). Jung (2009)'a göre bilinç sürekli değildir, bilinç öncesi ise değişmez ve dural bir niteliktedir, kesiksizdir. Bilinç öncesi; gerçekte bilinç süreçleri olmadıkları halde bu süreçler üzerinde etkisi bulunan ruhsal süreçlerdir. Bilinç öncesi, bilinç eşiğini aşamayan eksik algıların biriktirildiği bilinçdışı bir bölgedir (Hançerlioğlu, 1980). Bilinç öncesi bilince yakın olan anıların, arzuların deposu gibidir (Felsef e-Dersliği, 02.05.2013). Bazı kokular fark edilemeyecek, bazı ışıklar görülemeyecek kadar zayıftır; kokunun veya ışığın yoğunluğu artınca, uyarım fark edilecek noktaya gelmektedir. Bu nokta, eşik noktasıdır. Eşik noktasına ulaşamayan uyarım, bilinç öncesi uyarımdır (Klass, 1958). Bilinç öncesi mesajlar, bilinçli farkındalık düzeyinin altında sunulan uyarım sürecidir (Pratkanis ve Greenwald, 1988).

Bireylerin bilinç öncesi mesajlara cevap verme eşiklerini tahmin edebilme amacıyla psikologlar, 1800'lü yılların ortasında bilinç öncesi mesajları araştırmaya başlamış, 1900'lerin başlarında, uyarıcıların, bireylerin zihinsel tepkileri üzerindeki etkisine odaklanmıştır. Araştırmacılar, bilinç öncesi mesajların davranış üzerindeki etkisine 1930'larda yoğunlaşmış, bilinç öncesi mesajlar ve etkileri 1950'ler sonlarından itibaren pazarlama ve reklâmcılık uygulamalarına konu olmuştur (Theus, 1994). 1957 yılında James Vicary tarafından, "Picnic" filmine yerleştirilen bilinç öncesi mesajlarla patlamış mısır ve kola satışlarının artırıldığı çalışma, literatürde bilinç öncesi mesajların öncüsüdür (Bayrak, 2012). Özellikle psikoloji alanındaki çalışmalarda, bilinç öncesi mesajların, bireylerin öğrenme güdüleri, akademik başarı, sigara kullanımını ve obeziteyi azaltma gibi farklı konulardaki faydaları belirlenmiştir (Weinberger, Kelner ve McClelland, 1997).

Çalışmanın öncelikli amacı, üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıklarında, bilinç öncesi mesajların etkisinin belirlenmesi ve okumaya özendirilmeleri yönündeki uygulamaların hayata geçirilmesidir. Çalışmamız, bilinç öncesi mesajların çeşitli iletişim araçlarıyla üniversite öğrencilerinin bilinç öncesi alanına ulaştırılıp, bu durumun okuma alışkanlıklarının geliştirilmesinde tutum değişikliği yaratıp yaratmayacağını belirlemek amacıyla taşımaktadır.

YÖNTEM

Araştırma amacını gerçekleştirmek üzere karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma araştırma yöntemleri, nitel ve nicel araştırmaların karışımını içeren ve bu iki yöntemi bir arada değerlendirerek tek bir sonuca götüren anlayıştır (Johnson ve Christensen, 2012; Tashakkari ve Teddlie, 2003); Brewer ve Hunter (2006)'a göre karma araştırma, araştırma sorularına yönelik hipotez geliştirmede ve bulguların karşılaştırılmasında daha doğru sonuçlara varmayı kolaylaştırmakta, evrimsel gözle araştırma sorularının derinlemesine analiz edilmesi ve hipotezlerin açıkça ortaya konularak incelenmesini sağlamaktadır. Çalışmamızda karma araştırma yöntemlerinden, çeşitleme modelinden yararlanılmıştır. Çeşitleme modelinde araştırmacı eş zamanlı olarak elde ettiği nicel ve nitel veri sonuçlarını karşılaştırıp, verilerin birbirini doğrulayıp doğrulamadığını görmek için bulguları kullanarak, çalışmanın geçerliliğini artırmaktadır (Frankel ve Wallen, 2006).

Çalışmanın yöntemi şu aşamalardan oluşur;

1. Deney ve kontrol gruplarına ayrı zamanlarda anket formları uygulanmıştır.
2. Deney ve kontrol gruplarına ayrı zamanlarda ortalama 1,5-2 saat süren (deney ve kontrol grupları, ideal odak grup sayısına ulaşmak amacıyla 7-8 kişilik gruplar haline getirilerek dört grup oluşturulmuştur), bir moderatör ve iki röportör eşliğinde, her bir öğrenciden izin alınarak ses kayıt cihazı da kullanılarak görüşme gerçekleştirilmiştir.
3. Kontrol grubuna bilinç öncesi mesaj verilmeksizin, deney grubuna ise bilinç öncesi mesaj girilerek hazırlanmış, kısa film izletilmiştir. Deney grubuna verilen bilinç öncesi mesajlar filmin altından saniyenin 1/25 kadar hızla geçen “oku ve kitap” yazılı mesajlarla “kitap okuyan erkekler, kütüphane ve sadece kitapların” yer aldığı görsel mesajlardır. Mesajlar, çalışmaya başlamadan önce farklı sınıflardaki öğrencilere “okumak size ne çağırıyor?” sorusundan hareketle belirlenmiştir.
4. Kısa film gösterimiyle eş zamanlı olarak deney grubuna filmin izlendiği mekânın girişinde yazılı ve görsel bilinç öncesi mesajlar taşıyan afişler asılmıştır.

5. Bir kafeteryada araştırmacılarla kontrol ve deney grupları ayrı zamanlarda kahve eşliğinde sohbet etmiştir. Sadece deney grubunun görüşmesinde kafeterya, yine görsel ve yazınsal bilinç öncesi mesajlarla düzenlenmiştir; diğer masalarda kitap okuyan bir kişi, gazete okuyan iki kişi, dizüstü bilgisayarından haber okuyan bir kişi model olarak yer almıştır. Ayrıca bazı masaların üstüne haftalık dergiler bırakılmıştır. Deney grubunun bulunduğu masanın üzerindeki servis kğitlerine kafeteryanın logosuyla bütünleştirilmiş “oku” mesajı yerleştirilmiştir.

6. Kontrol ve deney grubuna yazılı ve görsel verilen bilinç öncesi mesajların ardından okuma alışkanlığı konusunda tutum farklılığının olup olmadığını belirlemek amacıyla çalışmanın başlangıcında yapılan anket ve odak grup görüşmeleri tekrarlanmıştır.

7. Elde edilen nitel veriler iki röportör ve ses kayıt cihazından verileri aktaran bir araştırmacı ile bilgisayar ortamına aktarılmış; nicel veriler SPSS 15 programına girilmiştir.

8. Çalışma, deney gruplarına bilinç öncesi mesajların yerleştirildiği, kontrol gruplarına ise yerleştirilmenin yapılmadığı film gösterimi ve mekn düzenlemeleriyle toplamda altı hafta devam etmiştir. Literatürde bilinç öncesi çalışmaların anlamlı sonuçlar vermesi için en az srenin altı hafta olarak belirlenmesi (Egermann, Kopiez ve Reuter, 2006; Broyles, 2006) dolayısıyla bu süre uygun grlmştir.

Çalışmanın ana kütlesini Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü ğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada amaca uygun örneklem tekniği kullanılmıştır. Örneklemenin araştırmanın problemiyle ilgili olarak evrende bulunan benzeşik alt grubundan oluşturulması olan amaca uygun örneklem yöntemi, evrendeki benzer alt gruplardan birinin seçilmesidir (Frankel ve Wallen, 2006). Çalışmayı başlatan temel araştırma sorusu; bilinç öncesi mesajların doğru şekilde kullanılmasıyla bireylerin okuma alışkanlıkları üzerinde olumlu tutum oluşturup oluşturmayacağıdır.

Araştırmada rneklem çerçevesinde 15 deney ve 15 kontrol grubu oluşturulmuş, nicel araştırma verilerinin analizinde SPSS 15 programı kullanılmıştır. Okuma alışkanlığını ölçen 15 soruya ilişkin hem uygulama öncesi hem de uygulama sonrası ortalamaları arasındaki farklılığı inceleyebilmek amacıyla parametrik olmayan testlerden Wilcoxon testi kullanılmıştır.

Çalışmanın nitel araştırma bölümü için oluşturulan araştırma soruları Arslan, elik ve elik (2009), Yılmaz, Köse ve Korkut (2009), Gömleksiz (2004) ve Odabaş (2003) alışmalarında kullanılan “kitap okuma alışkanlığına ilişkin ölçeklerden” uyarlanarak

belirlenen “Okumak sizin için ne anlam ifade ediyor?, Ders kitapları hakkında düşünceleriniz nelerdir?, Okuma alışkanlığı kazanmanın önemli olduğunu düşünüyor musunuz?, Okuma alışkanlığı ne zaman ve nasıl kazanılır? ve “Şu anda okuma alışkanlığının geliştirilmesinde hangi öğelerin önemli olduğunu düşünüyorsunuz?” sorularından oluşmaktadır.

Çalışmanın nicel araştırma yöntemi için Gömleksiz (2004)’in geliştirdiği kitap okuma alışkanlığına ilişkin tutum ölçeğinden uyarlanan 15 soruluk anket uygulanmıştır.

Nitel araştırmada veri analizinde betimleyici analiz yöntemi; nicel araştırmadaki verilerin analizinde SPSS 15 programı kullanılarak okuma alışkanlığını ölçen 15 anket sorusu için parametrik olmayan testlerden Wilcoxon testi uygulanmıştır.

BULGULAR

Nitel araştırma kapsamında elde edilen bulgular şunlardır;

1. Okumak sizin için ne anlam ifade ediyor? sorusuna;

Öğrencilerin okumayı sevme durumlarına dayalı olarak farklılaşan anlamlar ortaya çıkmıştır. Okumayı seven öğrenciler için okumak sırasıyla “bilgi edinmek”, “kitap okumak”, “keyifli zaman geçirmek” anlamları taşırken, okumayı sevmeyen öğrenciler için ise “sıkıcı olma” ve “külfet” olarak tanımlanmıştır. Bu genel çerçevede gruplar düzeyinde elde edilen bulgular şunlardır;

Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin farklı düşünceleri söz konusudur. Örneğin bir öğrenci;

“Okumak, kendimi ifade etme ve davranış şeklimdir”, demiştir. Okumayı seven ve okuma alışkanlığı olduğunu söyleyen öğrenciler için okumak; “bilgi edinmek”, “keyifli zaman geçirmek” iken, okumayı sevmeyen bir öğrenci için kitaplar “sıkıcı olma”yı ifade ederken durumu öğrenci şu cümle ile açıklamaktadır;

“İnsan rahatlamak için de okuyabilir. Kitap çok okumam, sevmem. Küçüklüğümde annem çok psikoloji kitapları okuttu. Annem başımda durduğu için sıkıldım. Sıkıcı kitaplar benim için ön yargı olarak kaldı”.

Bu grupta yer alan öğrenciler için okumak denildiğinde ilk akla “kitap”, kitaplar içinde de “roman” gelmektedir. Okumak, grupta yer alan ve okumayı sevdiğini söyleyen bir öğrencide “bilgi edinmek” olarak ifade edilirken, diğer bir öğrencide “hayal gücü” ve “insanın kendini iyi hissettiği yer” olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte okumayı sevmeyen bir öğrenci içinse okumak sadece ilgi duyduğu dergi ve gazeteleri okumaktır. Bu öğrenci

hayatında hiç kitap okumadığını, bunu da ilkokul yıllarında yaşadığı bir olaya bağladığını şu cümlelerle açıklar;

“Bilmediğimiz şeyleri öğrenmek için bilmediğim ve merak ettiğim şeyleri okurum. Gazeteyi internet ortamında okurum. Roman hiç okumam, ekonomi, oto dergileri okurum, merak ettiklerimi ilgi alanlarımı çekenleri okurum dergilerde. Kitap fazla okumam. İlkokulda kütüphaneye ilk gittiğimde görevli tersledi, sonrada gitmedim. Buradaki kütüphaneye hiç gitmedim neredeyse, dört senede iki kere gittim”.

Okumayı sevmeyen bir başka öğrenci içinse okumak “kulfet” olarak nitelendirilmiştir. Özellikle kitap okumanın kulfet olduğu, gazete gibi seçeneklerinse okunabildiği ifade edilmektedir.

Deney grubu öğrencilerin için okuma, bir öğrenciye göre “parçalardan anlamlı bir bütün oluşturma süreci”dir. Bu öğrenci, okumaya meraklı olduğunu söylerken, çocukluğunda evlerinde güzel bir kütüphanenin varlığının da önemle altını çizmektedir.

Liseye kadar kendisi için okumayı bir işkence olarak tanımlayan bir diğer öğrenci, bu yıllarında çabuk bitsin diyerek kitaptaki sayfaları kopardığını; çizgi romanlarla başladığı okuma alışkanlığını ancak şimdi kazandığını, durumun kendisine huzur verdiğini önemle belirtmektedir.

Okumaya aynı şekilde lise döneminde başlayan bir erkek öğrenciyse bunun nedenini, lise döneminin duyguların yoğunlaştığı dönem olmasına bağlamaktadır. Lise son sınıfta okumaya başlayan bir diğer öğrenciye göre okuma alışkanlığına romanla değil, popüler yazılarla başlanmalıdır.

Babası matbaacı olan ve okumaya daha doğmadan önce başladığını düşünen öğrenci, ilkokulda zorla kitap okutulmasından dolayı lisede hiç kitap okumadığını, üniversitedeyse yalnız kaldığı için kitap okumaya başlayarak sevdiğini şu cümlelerle ifade eder;

“Benim aslında doğmadan başlamış. Babam matbaada çalışıyormuş. İlkokul hayatım boyunca zorla bir sürü kitap okudum. Lisede çok okumadım. Üniversitede yalnız kaldım. Kütüphaneye giderek set set kitaplar alarak başladım. Benim yalnızlığımı aldı. Arkadaşlarla konuşmalarında, nasıl olurda bu kitabı okumadın diyordum. Kendimi yalnız hissetmiyorum.”

Bu grupta yer alan iki öğrenci için okumak, “kitap okumak” anlamı taşır. Bir diğer öğrenci tarafından Türkiye’de fıkra, dergi okuma alışkanlığının sınırlı, kitap okuma alışkanlığının ise daha yaygın olduğu yönünde bir görüş vardır. Ancak bizde okumanın

aslında “okula gitmek” anlamı taşıdığı da bir öğrenci tarafından dile getirilmektedir. Bu konuyu bir kız öğrenci şu cümlelerle ifade eder;

“Bence okumak farklılıktır. “Okul okumak” olgusu var toplumda. Hangi okula gidiyorsun değil, okuyor musun? diye soruyorlar dışarıda”. Okumak, “özgünlük ve güç kazanmak”tır. Ayrıca okumak, “paraya giden bir yol ve araç” olarak da tanımlanmıştır. Bu düşünceyi bir erkek öğrenci şu cümlelerle ortaya koyar;

“Giyinişinden belli oluyor. Bilgi arayışındaki araç gibi okumak, işe girmek için okumak, okulu bitirmek, kendini geliştirmek, güç hepsi. İlk bakıldığında tahmin edebilir “okumuş” diye. Yarış içinde işe gireceğiz, okumak araç, paraya giden yol, kariyer. Okulu bitiriyorsun kendini geliştiriyorsun”.

2. Ders kitapları hakkında düşünceleriniz nelerdir? sorusuna;

Gruplarda yer alan bütün öğrencilerin ortak görüşü, ders kitaplarının sıkıcı olduğu yönündedir. Bunun nedeni öğrenciler tarafından, ders kitaplarının romanlardan farklı olarak teorik olması, ezberlenmesi, bilinmeyen terimlerin olması ve hayata uyarlanamamasına bağlanmaktadır. Ancak farklı iki odak grupta yer alan birer öğrenci, sadece pazarlama kitaplarına ilgi duyduğunu ve ilgi alanına girmesinden dolayı sıkıcı gelmediğini ifade etmektedir. Bu genel çerçevede gruplar düzeyinde elde edilen bulgular şunlardır;

Kontrol grubundaki öğrencilerin ortak görüşü, ders kitaplarının sıkıcı olduğu yönündedir. Özellikle hukuk kitaplarının sıkıcı olduğu, ders kitaplarında bilinmeyen terimlerin bulunduğu, ders kitaplarının hayata uyarlanamadığı, ders kitabı okurken hayal kurulamadığı ve hatta ders kitabı da almadıkları ifade edilmektedir. Bu konuda bir erkek öğrencinin şu ifadesi çarpıcıdır;

“Ders çalışmamanın kökeninde kitapların sıkıcı olması olabilir”.

Grupta yer alan bütün öğrenciler, ders kitaplarının şu anda işlerine yaramadıklarını, sadece ezberlenmesi gereken teorik bilgi olduğunu ifade ederken, roman okurken ezberlemediklerinden cazibenin arttığını vurgulamaktadırlar. Bu konuda bir kız öğrencinin düşünceleri şu şekildedir;

“Bizim eğitim sistemimiz yanlış. Ders çalışırken kelime kelime ezberliyoruz. Romanda öyle bir şey yok. Kendimi bildim bileli ezberliyoruz”.

Bununla birlikte bir öğrenci, pazarlama kitaplarına ilgi duyduğunu, şu cümlelerle ortaya koymaktadır;

“Hukuk ve İktisat sevmiyorum ama Pazarlama kitaplarına ilgim var. Ders olarak da zevkli, mutluyum. Hiç ders gibi gelmiyor. Sıkılmıyorum. Pazarlama işte zaten yaparım. Pazarlamayı çok seviyorum. Sizin önerdiğiniz kitapları okursam işime yarar diye düşünüyorum. Ders çalışıyorum diye sıkıcı bulmuyorum. Pazarlamada çalışmayı düşünüyorum”.

Deney grubunda bulunan öğrenciler için ders kitapları konusunda, sınav stresi ile birlikte ezberleyerek çalışmaya zorunlu okuduklarını ifade ederken, okumayı çok seven bir kız öğrenci duygularını şu şekilde ifade etmektedir;

“Okumuyorum, merak uyandırmıyor. Okuma deyince ilk eğitim çağrıştırıyor. Ayrıca merak da okumaya teşvik ediyor. Bende başarı anlamına geliyor. Okuma, eğitimi çağrıştırıyor. Roman, kitap okuma, arkadaş tavsiyesi etkiliyor. “Ben de bakayım” diyorsunuz. Başarı ve eğitim için okunur”.

Bir diğer öğrenci ise, “Ders kitabı okuyoruz zorunlu olduğu için ama ders ilgimizi çekmediğinden dersle ilgili başka kitap okumuyoruz. İlgi alanı önemlidir. Bölümüm işletme çok da isteyerek gelmedim. Zorunlu olarak okuyorum. Psikoloji kitaplarını kendi isteğimle ve ilgimle okuyorum” diyerek ilgi alanının da önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca bir öğrencinin aşağıdaki ifadesi okumayı genel anlamda seven öğrencilerin bile ders kitabı okuma konusunda çekince gösterdiklerini ortaya koymaktadır;

“Ders kitapları ağır, içine giremiyorum. Bana ya üç tane kitap bitir yada ders kitabından 30 sayfa oku diye seçenek sunsalar üç kitap okumayı yeğlerim.”

3. Okuma alışkanlığı kazanmanın önemli olduğunu düşünüyor musunuz? sorusuna;

Odak grup görüşmelerine katılan öğrencilerin çoğunluğu, kendilerini geliştirmede katkı sağladığı yönünde görüş birliğine sahipken, bir odak grupta yer alan öğrencilerin yarısı, çalışma hayatında kendilerine fayda sağlamayacağını düşünmektedir. Bu genel çerçevede gruplar düzeyinde elde edilen bulgular şunlardır;

Kontrol gruplarında görüşülen öğrencilerin yarısı, okuma alışkanlığının, bireyin kendini geliştirmede ve ifade etmede önemli bir yere sahip olduğu konusunda ortak görüşe sahiptir. Bu konuda öğrenciler duygularını şu ifadelerle dile getirmektedir;

“Bence, mezun olduktan sonra iş başvurusunda en son ne kitap okuduğunu soruyorlar. Hangi sektörde çalışırsan çalış, okumak her şeyi temsil ediyor”. “Okuyan insan, bir şeyin

farkında olan kendini daha iyi ifade eder”. “Okumak yaratıcılığı, hayal dünyasını genişlettiği için birçok olaya çözüm olur”.

Bununla birlikte öğrencilerin diğer yarısı ise okumanın gelecekte ve özellikle de çalışma hayatında kendilerine faydasının olmayacağını düşünmektedir. Bu yönde öğrenciler duygularını şu şekilde ifade etmektedir;

“Ben ne kadar kitap okursam dayım milletvekili olsa yeter. Bunu bilince anlamı ne? Bu uçurum varken ne yapabilirsin ki? Okuma hevesimiz kırılıyor. İş bulacağım zaman bir yakınım milletvekili değilse ne okumam lazım ne okuma isteğimiz kırılıyor boş ver”. “20 sene okuduk yetmedi mi diye düşünüyoruz”. “Mezun olacağız ve ne öğrendik diyeceğiz. Benim için önemli olan pazarlamadır. Öğrenmek istemediğimiz hocalara bağlı. Ben dört yıl okudum ama mezun olunca ne olacak? Hoca çok önemli çünkü pazarlama dersinde öğrendiğim sadece pazarlama değil”.

Deney grubunda yer alan öğrencilerin tamamı, okuma alışkanlığının gelecekte kendilerine katkı sağlayacağı yönünde ortak görüştedir. Bu konuda düşüncelerini de şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Okul bize yetmez. Kendimizi yetiştirmemiz ve geliştirmemiz için okumak önemli. Geleceğimiz için, bir bakış açısı kazanmamız için çok önemli. Geçen haftaydı sanırım, kim 500 milyar ister, Kenan Işık’ın programında ÖSS üçüncüsü katıldı, üçüncü soruda elendi. Karşımızdakine bakış açımızı değiştirir.” “Düzgün konuşmamızı bile etkiliyor. Bir kere en başta bu açıdan katkı sağladığını düşünüyorum. Çünkü okuma kelime hazinemizi geliştiriyor. İş yaşantısında çok önemli.”

Ayrıca deney grubu öğrencileri,, gelecek kaygılarından dolayı okuduklarını ifade etmektedir. Bu durumu da şu cümlelerle ortaya koymaktadır;

“Ben okurken 10 yıl sonrasını düşünerek okuyabiliyorum. İşletme alanıyla ilgili kitap okumaya çalışırım daha çok. Piyasada neler oluyor. Sorumluluk sahibi olduğumda “problemi nasıl çözerim” diye, kaygılardan dolayı okuyorum. Bir şeyler kazanayım diye”. “Tamamen gelecekle ilgili.” “Kariyer, siyasi alanda, roman olsun makale olsun herkes kendini belli alanda geliştirmek için okuyor. Ayırt edici bir özelliğimiz olmalı. İş görüşmesinde bile kullanılan kelimeler bile...”

4. Okuma alışkanlığı ne zaman ve nasıl kazanılır? sorusuna;

Hem kontrol hem de deney grubundaki bütün öğrenciler, okuma alışkanlığının çocukluk döneminde kazanılmaya başladığını düşünmektedir. Ancak alışkanlığın kazandırılmasında çocukluk döneminde yaşanan olayların etkisi vurgulanmaktadır. Bu konuda anne-babaların “kitap oku” şeklinde baskı yapmak yerine “rol model” olarak alışkanlık kazandırmaya çalışmalarının önemliliği belirtilmektedir. Bireyin okuma alışkanlığının içinde olması gerektiği yönünde ortaya konulan görüşler de mevcuttur. Okuma alışkanlığının üniversitede geliştirilmesinde özellikle arkadaş grubunun etkili olduğunu ancak ders kitaplarının ve filmlerin bu alışkanlığı olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedirler. Bu genel çerçevede gruplar düzeyinde elde edilen bulgular şunlardır;

Kontrol grubu öğrencilerinin tümü, okuma alışkanlığının çocukluk döneminde kazanılmaya başladığını; ancak alışkanlığın kazanılmasında bu dönemin olumlu ve olumsuz önemli etkilerinin olduğunu da belirtmektedir. Gruptaki çoğunluk öğrenciler için çocukluk dönemi olumlu etki yaratmışken, bir öğrencinin olumsuz yönde etkilenmesi şu cümlelerle ortaya koyulabilir;

“Olumlu en büyük etken annem, küçükken hikâyeler alırdı”. “İllaki okumayı öğrendikten sonra alışkanlık kazanılmaz. Eğitim aileden başlar. Okuma bilmeden de aileden biri okuduğunda örnek alınabilir. Sonradan da kazanılabilir. Okumayı öğrendiği anda çocuk ailesinde görmeli”.

“Okuma alışkanlığı küçükken kazanılır, ailem bana psikoloji kitapları okutmuştu. Doğan Cüceloğlu vs. annem çok severdi. Bana da okuttu. Ağır kitaplar okuduğumda çok sıkıcıydı, olumsuz etki oldu bu. Eğlenceli kitaplar olsaydı şu an belki de kitap okumayı çok severdim. Sıkıldım. Annem okuyordu. Annem diyordu diye ben de okuyordum. Sıkılmasaydım çok kitap okuyan biri olabilirdim”.

Bununla birlikte ÖSS sınavının ve ailenin, ders kitaplarını okuma yönünde baskı yaratması da olumsuz etki olarak belirtilmiştir. Bu konuda iki öğrencinin düşünceleri şu şekildedir;

“Sınav zamanı okumuyorum. ÖSS geldiğinde babam, “kitap okuyamazsın” derdi. “Çalıştım baba” deyince, “git geçmiş konulara bak” diyordu”. “ÖSS döneminde babamın kitap okuyamazsın dediğini biliyorum. O yüzden ders kitaplarını sevmiyorum”.

Ayrıca okuma alışkanlığının bireyin içinde olduğuna vurgu yapan bir öğrenci de duygularını şu cümlelerle ifade etmektedir;

“İnsan kitap okumayı istemiyorsa bahanesi çok. Türkçe bölümünde okuyor arkadaşım ama kitap okumuyor. Derslerde okusun diye ona ödev verdiler. Ama biriktirdi okumadı zaman geçince de kitapları ona buna dağıttı. Ben üç kitap okudum onun ödevi olan. Özetlerini çıkardım”.

Kontrol grubundaki tüm öğrenciler, okuma alışkanlığının, çocukluk döneminde kazandırılmasının önemliliğine vurgu yaparken günümüzde televizyondaki çizgi filmlerin bu alışkanlığın kazandırılmasında olumsuz etki yarattığını düşünmektedir. Bu konudaki görüşler şu şekilde özetlenebilir;

“Yeğenim var, ne dersin de o yapacağını yapıyor. Çizgi filmler var sürekli onu izliyor. Çocuklukta okuma alışkanlığının kazandırılması çok daha kolay. İçinde olması gerekir. Yaşlı bir insana okuma alışkanlığı kazandırmak daha zor. Sonra isyankâr oluyor. Eskiden o yaşlarda belki ben dinlemezdim ama şimdi çok fazla çizgi film var ve çocuk ona her saat ulaşabiliyor. Çocukken okuma alışkanlığı kazandırmak önemli. İçinde olan okuma alışkanlığı ortaya çıkabilir, alışkanlık çocukken kazandırabilmeli. İsteği varsa okur ama o isteği kazandırmalı”. “Bende çocukken kazandırılmalı diye düşünüyorum. Çocukluktan başlar okuma alışkanlığı. İlkokuldayken Aliş ve Zeliş okurduk, komşuyla yarış içindeydim. Ana okulda yeğenim daha donanımlı, birinci sınıfta yaptıklarını o ana sınıfında yapıyor. Yeni nesil okuma yarışı içinde. Bir yandan donanımlı gelirken bir yandan köreliyor hem zekiler hem de okuma konusunda köreliyorlar”. “Çizgi filmlerden öğrendiklerimi merak edip ansiklopedilerden bakardım. Artık çocuk kanallarından çizgi filmler izliyorlar. Artık okumuyorlar, çizgi film izliyorlar”.

Bununla birlikte okuma alışkanlığının bireyin karakterine bağlı olduğunu düşünen üç öğrencinin düşünceleri de şu şekildedir;

“Kız kardeşim, annem çok okur. Babam ve ben okumayız Karakterinde olması lazım. Kız kardeşim lise de benim ömrüm de okuduğumu bir ayda okur”. “Ablam para biriktirip, Dünya Klasikleri’ni okurdu. Ben onun kadar değilim, içinden gelmeli.” “Babam ve dedem çok kitap okurdu, ben çok sıkılırdım, babamın ve dedemin kitaplarına daldım ama üniversite bunu bozdu. Boş zamanımızı başka şeylerle değerlendiriyoruz. Evde altı kişiyiz, muhabbet ediyoruz, kitap okumuyoruz. Daha çok aile etkilidir. Babam okurdu ama altını da karalardı, dedem okur TV açmazdı 12 ye kadar, biz de başlamıştık ama üniversite bozdu. Boş vakit yok, ev de altı kişiyiz bir muhabbete başlasak sabah oluyor.”

Deney grubundaki bütün öğrenciler, okuma alışkanlığının çocuk yaşta kazanıldığını düşünseler de bu alışkanlığın zorlayarak değil, rol model olarak ve kitap okunarak kazandırılması gerektiğini şu cümlelerle ifade etmektedir;

“Bütün iyi alışkanlıkların küçük yaşta kazanıldığını düşünüyorum. Ben çocuk yaşta başlanması gerektiğini düşünüyorum 6-7. Ayrıca genel olarak da çocuğu yönlendirmenin doğru olmadığını düşünüyorum”. “Kişiyeye göre bu alışkanlık değişebilir. Ama 12 yaşına kadar bu alışkanlığın kazanılmış olması gerekir”. “Mesela annem bana zorla okutmuştu. O zorla okuttukları kitaplar aklımda değil mesela. Annem babam çok okuyan insanlar değillerdi. Annem eline kitap alıp okusa daha iyi olur”. “En sağlıklı 8/9 yaş. İlkokulda başlasam daha iyi olabilirdi. Ben lisede başladım. İlkokulda okumaya başlasaydım üniversite bölümümü bile etkilerdi bence”. “Bebeklikten itibaren anne ve baba çocuğu etkiliyor. Ebeveyn çocuğu kitap okuyarak uyutmalı. Çocuğun okuma alışkanlığı erken dönemde başlamalı. Anne yanında başlayanlar var. Ana okulda kitap dinleme olarak başlaması gerektiğini düşünüyorum. Yaşamadım ama yaşamak isterdim”. “Türkçe öğretmeniz bize kitap okurdu böyle başladı bende. Hocam mesela bize 6. sınıfa kadar okuma saatlerinde öğretmenimiz kitap okurdu, merak edip eve gidip devamını okurdum. Bu olay ortaokul çağında bir dönüm oldu. Dinleyerek okuduğumda da merak uyandırabilir”. “Ortamda önemli, beni kitap kadar kütüphaneler de ilgimi çekiyordu. Bebekken o ortamı görsem belki daha çabuk etkilenirdim, çok fark ediyor. Benim için ortaokulda başladı. Kütüphane beni etkiler. Çok kitap okuma alışkanlığım yoktu. Teyzemin eşinin bir kitap dolusu odası vardı. Çok etkilerdi beni. Bebekken (keşke diyorum) karşılaşıyordum. Birinci sınıfta arkadaşımız Özlem vardı, annesi ona hep kitap okurmuş. Biz 100 kelime okuduğumuzda Özlem 200–250 kelime okurdu okuma yarışmasında”. “Okuyacaksın, yapacaksın” dan çok anne, babayı kitap okurken görseydim kitaba yönelirdim”. “Anne ve babanın yaptığı mantıklı gelir. Erken çağda örnek model önemlidir”.

5. Şu anda okuma alışkanlığının geliştirilmesinde hangi öğelerin önemli olduğunu düşünüyorsunuz? sorusuna;

Kontrol grubundaki öğrenciler genel olarak okuma alışkanlığının geliştirilmesinde arkadaş grubunun ve sevilen kişilerin önemli olduğu konusuna vurgu yapmaktadır. Bu yönde düşünceler şunlardır;

“Okumayı geliştirmede arkadaş teşviki ve çevresi önemli. Okuma böyle geliştirilmelidir. ”Bunu okudun mu?” demek önemli”. “Arkadaşım kitapta önemli kısımları

söylerse okuyorum. Tavsiyeden ziyade “al bu kitabı oku” demek daha iyi. Böyle olunca kitabı kendimiz bulamasak da okumuş oluruz”.

Ayrıca kontrol grubu öğrencilerinin okuma alışkanlığını geliştirmede şu anda üniversitede okumalarının olumsuz yönde etkisi olduğu ve ayrıca film izlemenin de kitap okumaya göre çoğu zaman daha kolay bir yol olduğu şeklinde ağırlıklı düşünceleri vardır. Bu yönde öğrencilerin ifadeleri şunlardır;

“Tarihle ilgili bir kitabın filmi varsa filmi izlemeyi tercih ediyorum. Özeti okuyorum kitabın arkasındaki özeti ilgimi çekiyorsa okuyorum film çabuk bitiyor.” “Film daha kolay geliyor.” “Okuduktan sonra filmi izliyorum çoğunu beğenmiyorum. Karakterleri benim düşündüğüm gibi değilse kapatıyorum.” “Kitapta anlatıldığı gibi değilmiş üniversite. Daha çok ders çalışmanız lazım.”

Deney grubundaki öğrencilerin şu anda üniversiteyken ders kitabı okumak zorunda kaldıkları ve sıkıldıkları, yine de bu yönde arkadaş çevresinin önemli olduğu konularında görüşleri söz konusudur. Bu yönde dikkat çekici ifadeler şu şekilde özetlenebilir;

“Uluslararası ilişkilerde okuyan arkadaşım vardı. Yurtta kalın kalın kitapları vardı ders çalışırken hep ezberlemeye çalışıyoruz. Kitap okurken daha akılda kalıyor. Çok ilgimi çekerse alır okurum. Farklı bölümler, farklı hikayeler, şiirler olur. Tuttuğum notlardan çalışırım. Ben sayısal daha yatkınım. Sözel dersler beni sıkar. Okumayı çok fazla sevmiyorum”. “Okumayı seviyorum, fakat tam olarak kendimi veremiyorum. Arkadaşlarım okuduklarını anlatırken canım çeker ama tek başıma alayım da okuyayım demem”. “Kitap okuduğunu bildiğin kişinin tavsiyesi armağan gibi geliyor. Kitap da kendini geliştirmesi için kitabı ona göre önerimiz 10 da 8’i geri çevriliyor ama kendilerine bir şey katması”. “Bilgi alışverişim çok olmasa da Taşhan’da bir arkadaşım var, ondan tavsiye alırım. Dışardan bakılınca yobaz gibi görünür ama çok okumuş biridir”.

Bilinçaltı mesajlar verildikten sonra tekrarlanan odak grup görüşmelerine ilişkin bulgular ise şu şekilde özetlenebilir:

1. Okumak sizin için ne anlam ifade ediyor? sorusuna;

Kontrol grupları için beklenildiği üzere ilgili soruya verilen yanıtlarda bir değişim gözlenmemiştir ancak çalışmanın genel anlamda yarattığı iki önemli farkındalık, kontrol grubu öğrencileri tarafından şu şekilde ifade edilmektedir;

“Bu proje de okumanın bendeki kelime anlamı değişti”. “Okuyorduk ama okumanın bu kadar anlamı olduğunu burada öğrendik”.

Deney grupları için ise özellikle birinci odak görüşmede okumayı çok fazla sevmediğini ifade eden iki öğrencinin, ikinci odak görüşmede;

“Gazete ve dergi okuyarak en azından bir şeyler okumuş oluyorum” ve

“Kendi başıma kitap alıp okumayı sevmem. Tam olarak kendimi veremiyorum” diyen bir öğrencinin ikinci görüşmede; “Genelde roman okumayı tercih ediyorum. Gazeteleri internetten okurum”.

Şeklindeki düşüncesi, okumaya yönelik isteklerinin az da olsa arttığını göstermektedir.

2. Ders kitapları hakkında düşünceleriniz nelerdir? sorusuna;

Kontrol grupları için ilgili soruya verilen yanıtlarda bir değişim gözlenmemiş ders kitaplarının teorik yapılarının sıkıcılığı, bilinmeyen terimlerin ve ezberlenme mecburiyetinin okuma cazibesini azalttığı ifade edilmiştir.

Deney gruplarında ise ders kitabı okumanın zor, sıkıcı ve ezbere dayandığından bahseden katılımcılardan bazıları birinci odak grup görüşmesinin vize dönemine denk geldiğini, aslında ders kitabı okumanın gelecekte iş hayatında öğrenilen bilgilerin pratiğe dökülmesinde etkili olacağını, KPSS ve bankaların sınavlarında olumlu katkıda bulunacaklarını ifade etmişlerdir.

3. Okuma alışkanlığı kazanmanın önemli olduğunu düşünüyor musunuz? sorusuna;

Kontrol grubundaki öğrencilerin birinci görüşmede ortaya koydukları olumlu ve olumsuz düşüncelerin aynı şekilde devam ettiği yönünde bulgulara rastlanmıştır. Birinci görüşmede okuma alışkanlığının önemli olduğunu ifade eden öğrenciler aynı görüşlere sahipken, okuma alışkanlığının faydalı olmayacağını düşünen öğrenciler için de durumun değişmediği şu ifadelerden anlaşılmaktadır;

“Ben iş hayatıma hazırlanmak için okumanın faydalı olmayacağını düşünüyorum. Torpil olmadan işe girilemeyeceğini düşünüyorum”. “Belki hiç kültür ortamı oluşmayacak. Okuma konusunda çok üst düzeyde değilim. İlk görüşmede de bir kitap okuduğumdan söz etmiştim ve şu an aynı noktadayım. Bir sayfa okumadım daha. İnternet’ten fazla bir şey okumuyorum. Okumayı ben kitap ve gazeteden seviyorum”.

Deney grubu öğrencileri için ise okuma alışkanlığının önemli olduğu konusu aynen desteklenmiştir.

4. Okuma alışkanlığı ne zaman ve nasıl kazanılır? sorusuna:

Kontrol grubu öğrencileri okuma alışkanlığı kazanmanın erken yaşta başladığını ilk görüşmelerine benzer şekilde yinelerken, deney grubu birinci görüşmede alışkanlığın erken yaşta başladığını ifade ederken, ikinci görüşmede okumanın yaşı yoktur şeklinde farklılaşarak beyanda bulunmuşlardır. Düşünceler şu şekilde özetlenebilir;

“Belli bir zaman aralığı yok. Tarihten bakacak olursak 30 yaşından sonra yüksek noktalara gelmiş insanlar var”. “Belli bir zaman aralığı bence de yok. Biraz merak biraz da ortam bunu etkileyebilir”.

5. Şu anda okuma alışkanlığının geliştirilmesinde hangi öğelerin önemli olduğunu düşünüyorsunuz? sorusuna:

Kontrol grubu öğrencileri için ilk görüşmede ifade edilen arkadaş ve sevilen kişilerin etkili olduğu düşüncesi değişiklik göstermemiştir. Deney grubu içinse arkadaş çevresinin önemli olduğu yönünde birinci görüşmeyi destekler düşünceler olmakla birlikte çevrenin etkilemediği ve zaten kendilerinin okumak için çaba harcadıklarını ifade ettikleri bir değişim gözlenmiştir. Bu yönde belirtilen düşünceler şunlardır;

“Günde en az bir saat okumak için kendimi zorlarım. Çevre beni araştırmaya yönelik elde edilen etkilemez”. “Kitabı alıp okumadığımda vicdan azabı duyuyorum”.

Nicel bulgular ise şu şekildedir;

Yapılan Wilcoxon testi sonucunda, deney grubuna ait uygulama öncesi ve uygulama sonrası ortalama okuma alışkanlıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Aşağıda yer alan tabloda ortalamalara yer verilmiştir. Bu sonuçlarda, uygulama sonrası okuma alışkanlığı ortalama puanının deney grubunda arttığı görülmektedir.

Test Statistics (b)

	Sonra p-Önce p
Z	-2,028(a)
Asymp. Sig. (2-Tailed)	,043

a Based on negative ranks.

b Wilcoxon Signed Ranks Test

Yukarıdaki tabloda anlamlılık düzeyi 0,043 hesaplanmıştır. Bu değer 0,05'den küçük olduğundan,

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
Önce	10	4,1728	,38550	3,20	4,53
Sonra	10	4,3020	,19572	3,94	4,56

Bunun aksine; kontrol grubunda herhangi bir uyarıcının verilmediği kişilere ait önceki ve sonraki puanlar açısından herhangi bir istatistiksel farklılık söz konusu değildir. Bu da beklediğimiz bir durumdur.

Test Statistics (b)

	Sonraki puan-Önceki puan
Z	-,605(a)
Asymp. Sig. (2-Tailed)	,545

a Based on negative ranks.

b Wilcoxon Signed Ranks Test

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
Önceki puan	15	4,1778	,32334	3,33	4,60
Sonraki puan	14	4,2714	,34040	3,67	4,73

SONUÇ VE ÖNERİLER

Nitel araştırma sonuçlarına bakıldığında kontrol grubu için beklenildiği üzere okuma alışkanlığının geliştirilmesi yönünde anlamlı bir değişim gözlenmemiştir. Ancak yapılan çalışmanın öğrenciler üzerinde “okuma alışkanlığının önemi” çerçevesinde farkındalık yarattığı ve “okuma”nın anlamını değiştirdiği yönünde anlamlı bir sonuca ulaşılmıştır. Bununla birlikte deney grubu öğrencileri için bilinç öncesi mesajların verilmesinden önce yapılan odak grup görüşmeleri ile sonra yapılan görüşmelerde ortaya çıkan en önemli farklılık, kendilerini okuma alışkanlığı açısından zayıf olarak tanımlayan öğrencilerin, kitap ve gazete okumaya yönelen davranışlarının ortaya çıkmasıdır. Bununla birlikte okuma alışkanlığı kazanmanın birinci odak görüşmede erken yaşta başladığını düşünen deney grubunun tamamı tarafından ikinci görüşmede okumanın yaşı yoktur şeklinde değişim göstermesi önemli bir diğer sonuç olarak görülebilir.

Nicel araştırma bulgularında ise beklenildiği gibi okuma alışkanlıkları toplam puanı açısından deney grubunun, uygulama öncesi ve sonrası ortalamalarında istatistiksel açıdan bir farklılık olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre uygulama sonrası deney grubunun okuma alışkanlıkları toplam puanında bir artış söz konusudur. Bunun aksine kontrol grubunda ise bilinç öncesi mesajların verilmediği uygulama öncesi ve sonrasında toplam puanlar açısından herhangi bir farklılık söz konusu değildir.

Genel olarak değerlendirildiğinde üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığının kazandırılmasında ailenin önemine vurgu yapmaları ve ebeveynlerin rol model olmaları gerektiğini düşünmeleri, Ivey ve Broaddus (2001)'un, okuma alışkanlığının kazanılmasında belirleyici öğelerden birinin de çocukluktan itibaren aile ile birlikte yapılan okuma aktiviteleri ve diğer aile bireylerinin okuma alışkanlığı olduğunu ortaya koyan çalışmalarını destekler niteliktedir. Okuma alışkanlığının kazandırılmasında bütün öğrencilerin çevrenin ve danışma gruplarının etkisinin olduğunu ortaya koymaları, Knoester (2010)'ın öğrenciler, aileleri ve öğretmenleri ile yapılan görüşmelerle okuma motivasyonunu artırmaya yönelik eylemlerin neler olduğunu araştırdığı, bu yönde sosyal çevrenin incelenmesi gerektiği ve okuma alışkanlığının kazanılması için gençleri sosyal çevrenin ve danışma grupların etkilediği sonucuna ulaştığı çalışması ile paralellik göstermekte; bu sonuç Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİBF İşletme bölümü öğrencilerinden elde edilen sonuçlarla tutarlılık taşımaktadır. Bununla birlikte kontrol gruplarında görüşülen öğrencilerin yarısının ve deney grubunda yer alan öğrencilerin tamamının okuma alışkanlığı kazanmanın bireyin kendini geliştirmesinde ve ifade etmesinde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmeleri Staiger (1973)'in ve Aksaçlıoğlu ve Yılmaz (2007)'in çalışmalarını desteklemektedir. Ayrıca çalışmanın amacı çerçevesinde, hem nitel hem de nicel araştırma yöntemi sonucunda, deney gruplarında görülen okuma alışkanlığının değişimine yönelik olumlu gelişmelerin, bilinç öncesi verilen yazılı ve görsel mesajların birey üzerinde olumlu etki yaratması, çalışmanın temel sonucu olarak kabul edilmektedir. Bu sonuç, Weinberger ve ark. (1997) tarafından elde edilen “bilinç öncesi görsel ve yazılı mesajlar, bireyler üzerinde olumlu etki yaratabilmektedir” sonucunu destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

- AKSAÇLIOĞLU, G.A. ve YILMAZ, B. (2007)**, Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3–28.
- ARSLAN, Y. ÇELİK, Z. ve ÇELİK, E. (2009)**, Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 113-124.
- BAYRAK, K. (2012)**, Avrupa Birliği'ne Neler Oluyor? <http://www.kardelendergisi.com/yazi.php?yazi=1323>, 05.07.2012
- BREWER, J. ve HUNTER, A. (2006)**, *Foundations of Multimethod Research: Synthesing Styles*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- BROYLES, S.J. (2006)**, Misplaced Paranoia Over Subliminal Advertising: What's the Big Uproar This Time?. *Journal of Consumer Marketing*, 23(6),312–313.
- ÇOCUK VAKFI (2006)**, Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi: Eylül 2006. http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/pdf/Raporlar/14okuma_aliskanligi_karnesi2006.pdf, 1–19, 08.05.2013
- COŞKUN, E. (2002)**, Okumanın Hayatımızdaki Yeri ve Okuma Sürecinin Oluşumu. *TÜBAR*, XI (Bahar),231–244.
- EGERMANN, H., KOPIEZ, R. ve REUTER, C. (2006)**, Is There an Effect of Subliminal Messages in Music on Choice Behavior. *Journal of Articles in Support of the Null Hypothesis*, 4 (2), 29–45.
- FELSEF E-DERSLİĞİ**, <http://www.felsefedersligi.com/FileUpload/op30412/File/psi.unit-01.pdf>, 02.05.2013
- FRAENKEL, J. R. ve WALLEN, N. E. (2006)**, *How to Design and Evaluate Research in Education*, 6th Edition, McGraw-Hill Press, Boston.
- GÖMLEKSİZ, M.N. (2004)**, Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Bir Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2), 185–195.
- HANÇERLİOĞLU, O. (1980)**, *Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar*, 6.cilt. Remzi Kitapevi, İstanbul.
- IVEY, G. ve BROADDUS, K. (2001)**, Just Plain Reading: A Survey of What Makes Students Want to Read in Middle School Classrooms. *Reading Research Quarterly*, 36(4), 350–377.
- JOHNSON, B. ve CHRISTENSEN, L. (2012)**, Educational Research Quantitative, Qualitative and Mixed Approaches. University of South Alabama, October, <http://www.southalabama.edu/coe/bset/johnson/lectures/lec2.htm>, 28.08.2012.
- JUNG, C. G. (2009)**, *Bilinç ve Bilinçaltının İşlevi*, 2. Baskı, Çev.: Engin Büyükinâl, Say Yayınları, İstanbul.
- KLASS, B. (1958)**, The Ghost of Subliminal Advertising. *The Journal of Marketing*, 23(2), October, 146–150.
- KNOSTER, M. (2010)**, Independent Reading and the 'Social Turn': How Adolescent Reading Habits and Motivation Relate to Cultivating Social Relationships. *Networks*, 12(1),1–13.
- KOÇ, S. ve MÜFTÜOĞLU, G. (2008)**, Dinleme ve Okuma Öğretimi, <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2277/unite04.pdf>, 24.04.2013.
- KOPTAGEL ILAL, G. (1991)**, *Tıpsal Psikoloji: Tıpta Davranış Bilimleri*, 3. Baskı, Güneş Kitapevi, Ankara.

- ODABAŞ, H. (2003)**, Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığına Etki Eden Faktörler. Bilgin, 2, 3-6.
- PRATKANIS, A. R. ve GREENWALD, A.G. (1988)**, On The Use of Theory and The Usefulness of Theory. Psychological Review, 95(4), 575-579.
- STRAIGER, R.C. (1973)**, The Teaching of Reading, A Collection Undertaken by the International Reading Association on Behalf of Unesco, Paris: Lexington, Unesco.
- TASHAKKORI, A. ve TEDDLIE, C. (2003)**, Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research, Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- THEUS, K. T. (1994)**, Subliminal Advertising and the Psychology of Processing Unconscious Stimuli: A Review of Research. Psychology and Marketing, 11(3), 271- 290.
- UNGAN, S. (2008)**, Türkiye’de Kitap Okuma: Okuma Alışkanlığımızın Kültürel Altyapısı. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1), 218-228.
- YILMAZ, B., KÖSE, E. ve KORKUT, Ş. (2009)**, Hacettepe Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. Türk Kütüphaneciliği, 23(1), 22-51.
- YILMAZ, M. (2009)**, Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı Üzerine Bir İnceleme: Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Örneği. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 03(37), 144- 167.
- YULIA, A. (2005)**. How to Increase Children's Reading Habit in A Developing Country. <http://ezinearticles.com/?How-to-Increase-Childrens-Reading-Habit-in-A-Developing-Country&id=75980>, 24.04.2013.
- WEINBERGER, J., KELNER, S. ve MCCLELLAND, D. (1997)**, The Effects of Subliminal Symbiotic Stimulation on Free-Response and Self-Report Mood. Journal of Nervous & Mental Disease, 185(10), October, 599-605.